

Nr 233.

Av herr **Palmstierna**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om åläggande för arbetsgivare vid vissa större arbetsföretag att till gagn för sina arbetare vidtaga i motionen ifrågasatta anordningar.

Vid flera tillfällen har det i riksdagen erinrats om det bekymmersamma läge, vari arbetare, vilka önska deltaga i utförandet av kraftstationer i vattenfallen eller framdragandet av järnvägslinjer genom ödemarker kunna komma. Redan så snart det blivit bekant, att ett företag av dylikt slag skall igångsättas, händer det ofta, att arbetarskaror långt i förväg, innan arbetet börjar, strömma till orten fjärran ifrån för att förvissa sig om förtjänst. Mången gång kan blott ett fåtal av de anlända erhålla plats, och de övriga måste åter börja sin mödosamma vandring efter andra arbetstillfällen, under tiden förbrukande sina hopsparade slantar.

Det är givetvis ur många synpunkter beklagligt, att dylika förhållanden skola förekomma, men man torde näppeligen kunna göra något åt saken, förrän arbetsledningen på orten erhållit den behövliga arbetsstyrkan. Då bör det förhindras, att arbetarna fortfara att strömma till platsen i ovetenhet att arbete icke vidare kan beredas dem. Det borde följaktligen stadgas skyldighet för resp. arbetsgivare att på lämpligt sätt t. ex. genom länets arbetsförmedling och meddelanden till arbetartidningarna underrätta om att flera arbetare icke kunna antagas.

De arbetare, vilka fått anställning, ha i regel stora svårigheter att bereda sig en dräglig tillvaro. Bostäder äro icke uppförda åt dem och om utrymme lämnas i gårdarna, så ligga dessa ofta spridda på långa avstånd från varandra och från arbetsplatsen, varjämte hyran för bostaden av ortsinvånare uppskruvas så högt, som möjligt. Ofta nog få arbetarna sommartiden nöja sig med riskojor i skogen eller lador, vilka icke kunna utestänga kölden, när vintern inträder. Har man sett, hur

det tillgår vid dessa arbetsplatser, finner man det oundgängligt att snarast möjligt söka hindra att dylika missförhållanden få fortfara. Arbetsgivarna böra genom lag åläggas ansvar att upplåta lämpligt husrum åt de arbetare, vilka äro i företagets tjänst. På annat sätt torde man icke kunna vinna säkerhet för att denna skyldighet, som moraliskt åligger dem, allestädes utföres.

Jag vill erinra därom, att det preussiska arbetsministeriet på grund av framställningar från åtskilliga föreningar med allmännyttigt syfte, med hänsyn till förestående stora kanalarbeten år 1907, utfärdat en förordning, (bil.), vari föreskrives såväl att arbetsgivaren skall bereda bostad som huru denna bör vara beskaffad, varjämte bestämmelser om pris och av hygienisk art också utfärdas. Föreskrifter av motsvarande beskaffenhet torde även för vårt lands vidkommande vara ytterst behövlige.

Det stannar emellertid inte härmed. När ett stort antal arbetare slå sig ned på en ort, där tillgången av föda redan förut är begränsad, komma prisen på livsmedel till följd av den stegrade efterfrågan att ökas. Jag har varit i tillfälle att erfara, att högre pris, än de i Stockholm brukliga, under sådana förhållanden kunna få erläggas av arbetarna. För dessa blir det härvid svårt att draga sig fram med den knappa lönen, och bidrag till uppehälle åt i hemorten kvarvarande familjer är icke att tänka på. Liksom i fråga om bostaden bör arbetsgivaren vara förpliktigad att tillhandahålla arbetarna i företagets tjänst föda till rimligt pris under förhållanden, vilka utesluta tillämpning av något slags trucksystem. Omnämnda preussiska förordning hade också uppmärksammat denna sak, såsom framgår av dess första artikel.

För människornas välbefinnande på orten är det likväl icke nog med att tjänlig bostad och föda stå till buds. Goda förströelser och tillfälle till andlig odling samt skydd mot alkoholfaran behöver också beredas dem. Säkerligen kommer härigenom själva arbetet att gagnas, då en nykter arbetarstam, som märker att trevnad anordnas, med större lust går till sitt dagliga värv än den, som känner sig uppfattad blott som en varelse, ur vilken till minsta pris största arbetskvantitet utpressas. Uti den nyssnämnda preussiska förordningen, till vilken jag även i detta avseende hänvisar, hade man omsorgsfullt beaktat denna sak och intagit stadganden om föreläsningar, vandringsbibliotek, musikaftnar o. a.

Det, som här anförts, berör visserligen olika sidor av förhållandet mellan arbetare och arbetsgivare, men hänför sig endast till de speciella förhållanden, vilka råda vid större byggnadsarbeten av nämnt slag å

avsides belägna orter, varför spørsmålet bör vinna enhetlig behandling. Lämpligast torde vara, att detsamma blir föremål för utredning och prövning av de inom civildepartementet den 19 januari 1912 tillkallade sakkunniga, vilka ha till uppgift att verkställa utredning och avgiva förslag till åtgärder med avseende å de mindre bemedlade klassernas bostadsförhållanden.

På grund av det, som sålunda anförts, får jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt de inom civildepartementet den 19 januari 1912 för verkställande av utredning och avgivande av förslag till åtgärder med avseende å de mindre bemedlade klassernas bostadsförhållanden tillkallade sakkunniga, att taga i motionen berörda spørsmål under övervägande samt framkomma med de förslag, vartill en utredning i ärendet må föranleda.

Stockholm den 29 januari 1913.

Erik Palmstierna.

Bilaga.

Reglemente

för huru förfaras skall vid antagande av arbetare samt angående välfärdsanordningar vid utförande av kanalbyggnadsarbeten enligt lagen av den 1 april 1905.

Välfärdsanordningar.

I. Bostad, förplägning m. m.

1. Bostad och förplägning i baracker och messar eller hos enskilda.
  - a) I baracker och messar.

Byggandet och skötseln av baracker och, i den mån sådana äro nödvändiga, av messar övertages av byggnadsförvaltningen eller överlämnas av densamma till entreprenörer eller allmännyttiga föreningar. Där staten utför byggnader för egen räkning, skall den själv bygga och sköta barackerna och messarna.

I fall byggandet och skötseln av barackerna och messarna överlämnas åt en entreprenör eller en allmännyttig förening, skall denna följa bestämda av byggnadsförvaltningen påbudna föreskrifter. Noggranna bestämmelser skola uppgöras rörande utförandet av barackerna, deras minimistorlek, beläggningssiffra och nödvändiga utrymmen (sov-, mat- och dagrum, badrum m. m.) samt i fråga om dessas inredning liksom angående sättet för deras vård.

För varje barack och mess, eventuellt för varje barackläger, uppgöres en särskild plan jämte kostnadsförslag enligt av byggnadsförvaltningen uppgjorda normer, och skall denna inlämnas i och för godkännande. Särskild vikt bör läggas därpå, att barackerna förläggas i en trevlig omgivning, att gräsmattor, bersåer och dylikt anläggas vid desamma.

Messarna skola skötas av entreprenören eller någon allmännyttig förening för egen räkning genom förvaltare, som äro anställda mot fast lön. Förvaltarna erhålla lämpligen ett mindre tantième med hänsyn till antalet personer, av omställningen av alkoholfria, men icke av sprithaltiga drycker. Deras antagande underkastas byggnadsförvaltningens bifall, på vars begäran de också, i händelse de visa sig vara olämpliga, måste avskedas. Förplägning (frukost och middag) skall tillhandahållas enligt noggranna föreskrifter av förvaltningen och till av densamma bestämda priser. Dessa priser, jämte priser på övriga livsmedel, som likaledes bestämmas, bekantgöras genom anslag i messen.

Genom att bygga mindre baracker kan man rätta sig efter de speciella behov vissa arbetaregrupper kunna hava, som också ta hänsyn till enskilda arbetarefamiljers förhållanden. Tillfälle till kokning bör beredas, liksom till att underlätta skötseln av hushållet genom anställande av särskilda personer för detta ändamål.

b) Hos enskilda.

Polisföreskrifter för matgäster och för inkvarteringsväsendet på byggnadsplatsen böra utfärdas, i fall sådana ej finnas förut. Dessa skola så mycket som möjligt lämpa sig efter kanalarbetarnas behov och ortsförhållandena. Med stöd av polisförordningens föreskrifter tillkännager byggnadsförvaltningen, innan arbetet börjar på de respektive orterna, vilka fordringar kvarteren hos enskilda skola motsvara med avseende på läge, beskaffenhet, luft, ljus, högsta beläggningssiffra, nödvändig inredning o. s. v. Innehavare av lämpliga kvarter anmäla dessa hos förvaltningen. Efter besiktning och bestämmande av högsta tillåtliga beläggningssiffra rekommenderas dessa kvarter åt arbetarna.

Kvarteren skola regelbundet inspekteras av polismyndighet tillsammans med välfärdsinspektören och distriktsläkaren, eventuellt i förening med en högre tjänsteman från byggnadsförvaltningen. De kvarter, som icke motsvara föreskrifterna, skola genom polisens föranstaltande utrymmas.

2. På byggnadsplatsen skall finnas värmestugor ävensom möjlighet att koka eller värma medförd mat eller framföra varm mat (matvagnar, höllador).

Vidare skall det finnas ett samlingsrum för de arbetare, som bo hos enskilda, på det att de icke må lockas till besök på värdshuset om söndagarna och de dagar, då dåligt väder hindrar arbetet. I regel kan den närmast liggande barackens samlingsrum användas härtill.

II. Hälsovård.

Anställning bör ske efter överenskommelse av läkare, vilka hava tydligt begränsade verksamhetsområden. Noggrann tjänsteinstruktion. Övervakande av hälso-tillståndet på byggnadsområdet. Regelbundna mottagningar i ett särskilt barackrum eller i ett rum på entreprenörens byrå, varest den nödvändigaste medicinen, förbandsartiklar, desinfektionsmedel m. m. finnes till hands. Sjukrum för lindrigt sjuka. Överenskommelser med närliggande sjukhus om upptagande av svårare sjuka. Om detta ej är möjligt, inrättande av egna lasarett. Utbildning av särskilda arbetare för beredande av första hjälpen vid olycksfall.

Gott dricksvatten skall finnas; fäkaliernas bortskaffande ombesörjas i behörig ordning, varjämte bad i det fria böra anordnas.

Möjligaste inskränkning av arbetstiden.

Trygghet för nattro.

III. Bekämpande av alkoholmissbruk.

I barackerna och messen: inskränkning i utskänkningen av spritdrycker, om morgnarna före arbetet, om kvällarna från och med en bestämd timme, förbud mot utskänkning till druckna. För övrigt inskränkning i utlämnandet av brännvin till enskilda efter prövning av förvaltaren. Rätt att avskeda denne, om han handlar mot föreskrift. Billig, om möjligt fri utlämning av alkoholfria drycker, tillverkning av dylika för egen räkning. Förvaltaren erhåller tantième på försäljningen av sådana drycker. Fritt utlämnande av hett vatten till kaffe och dylikt.

På byggnadsplatsen: förbud mot att medföra och förtära brännvin. Undantag under särskilda omständigheter medgifvas blott av företagsledaren. Dessutom eventuell utskänkning på byggnadsförvaltningens bekostnad. Avlägsnande av druckna; vid förnyad förseelse avsked. Avlägsnande av ambulering spritdrycksförsäljare med tillhjälp av distriktsgendarmerna.

Fastställande av en icke alltför sen stängningstimme för alla platser på hela byggnadsområdet. Ingen löneutbetalning på värdshuset. Inga nya utskänkingskoncessioner beviljas i närheten av byggnadsområdet. Hot om indragning av koncession vid missbruk.

Undervisning om alkoholmissbrukets fördärlighet, muntligen genom prästerna, barackförvaltarna, skriftligt genom lämpliga skrifter (flygskrifter), plakat o. s. v. Populära föredrag av en läkare eller vana föreläsare.

IV. Undervisning och underhållning.

Undervisning såväl genom god lektyr, som icke är tendentiös, som genom lämpliga föredrag. Föreningar anmodas att genom statens understöd biträda

med erforderliga krafter och material. Små boksamlingar utlånas. Underhållning likaledes genom föredrag, sång m. m.

Arbetarna böra medverka vid ledningen av dylika förströelser.

V. *Inrättande av arbetareutskott,*

vilka avses att företråda arbetarna, bör överallt befordras. Entreprenörerna böra så mycket som möjligt intresseras därför.

VI. *Befordran av sparsamhet.*

Såväl företagens kassör, som den tjänsteman, vilken utbetalar avlöningarna, är förpliktigad att taga besparingar i förvar och kvittera dem i arbetsboken, vidare att ombesörja penningförsändelser till arbetarnas anhöriga. Distrikts-gendarmerna skola läras att bistå arbetarna med råd vid avsändandet av penningar. Inrättandet av särskilda sparkassor bör uppmuntras, och förstärkt tjänstgöring å posten under avlöningsdagarna bör ordnas.

Verkställande och kontroll.

1. För kontrollen över genomförandet av välfärdsanordningarna, i synnerhet i fråga om barackerna, messarna och enskildas bostäder, tillsättas särskilda personer, s. k. välfärdsinspektörer, som äro direkt underordnade kanalbyggnadsstyrelserna, och skola för dessas räkning företaga regelbundna inspektioner. Som sådana har man tänkt sig personer i lägre tjänstemäns ställning, vilka förvärvat sig erfarenhet att behandla frågor av denna beskaffenhet och äro lämpliga såväl att tillvinna sig arbetarnas förtroende som även att utföra sina åligganden med förstånd och omdöme. Över resultatet av sina inspektioner skola de regelbundet avlämna rapport till byggnadsstyrelsen. Att handla självständigt för att avlägsna förefunna missförhållanden äro de icke befogade. Detta tillkommer blott arbetsledarna på eventuell anvisning från byggnadsstyrelsen.